

Nr 712

Av fröken Karlsson, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

I proposition nr 75 föreslås i likhet med vad 1958 års socialförsäkringskommitté förordat, att vid pensionsrättens fastställande för kvinna, som blivit änka före den 1 juli 1960, hänsyn skall tagas endast till barn, som nämnda dag icke fyllt 16 år. Konsekvensen blir att pensionsrätten i de fall då yngsta barnet fyllt 16 år och fadern avlidit innan detta skett bestämmes på grundval av ankans ålder vid mannens död och icke på grundval av ankans ålder då yngsta barnet fyllt 16 år. En dylik regel skapar så säregna oregelbundenheter, att de måste framstå som uppenbara orättvisor när det är fråga om inkomstprövade förmåner. Om exempelvis två kvinnor med nyfödda barn blivit änkor vid 35 års ålder och den enas barn fyller 16 år i juni 1960 medan den andras barn fyller 16 år i juli 1960, får den förra ingen som helst pensionsrätt medan den senare får möjlighet till full (inkomstprövad) änkepension (och dessutom enligt förslaget möjlighet till bostadstillägg).

Ett ytterligare exempel kan anföras. Två kvinnor är födda 1909. Deras yngsta barn är födda 1943 och fyller sålunda 16 år 1959. Den ena av kvinnorna blir änka 1944 och får då försörja sina barn ensam. Den andra kvinnan mister sin man under första halvåret 1960. Eftersom hon fyllt 50 år har hon möjlighet att efter inkomstprövning få änkepension; därtill kommer bostadstillägg. Den förstnämnda änkan däremot har ingen möjlighet att få någon änkepension trots att hon under en lång tid ensam försörjt sina barn. Därest de nya bestämmelserna tillämpats för henne, skulle hennes pensionsrätt bedömts med hänsyn till förhållandet då hon blev änka, och eftersom hon då hade barn under 16 år, skulle hon ha haft möjligheter att söka och erhålla full inkomstprövad änkepension.

Enligt min mening bör reglerna för den som blivit änka före den 1 juli 1960 utformas likformigt med de regler som kommer att gälla därest mannen avlider efter den 30 juni 1960. En sådan likformighet skulle vara motiverad även om man avskaffar inkomstprövningen för dem som blivit änkor efter den 30 juni 1960. Ett sådant resultat torde också ha avsetts vid riksdagens ställningstagande i frågan år 1958.

Som argument för den föreslagna anordningen anföres i socialförsäkringskommitténs betänkande endast följande (sid. 56):

Skulle motsvarande regler konsekvent tillämpas även då fråga är om kvinna, vars make avlidit före den 1 juli 1960, skulle detta kunna medföra att en änka fr. o. m. sagda dag förvärvar rätt till änkepension även om mannen avlidit mer än 40 år tidigare. Att ge övergångsbestämmelserna en så vidsträckt retroaktiv verkan är emellertid enligt kommitténs mening icke motiverat. Änkepension i övergångsfallen på grund av förekomsten av barn under 16 år bör enligt kommittén icke beviljas med mindre sådant barn finns *vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande*. Genom att uppställa detta villkor undviks i stort sett de betydande svårigheter som eljest ofta skulle ha uppkommit då det gällde att förebringa utredning i fråga om förhållanden, som förelegat lång tid tillbaka, t. ex. barnets vistelse i makarnas hem vid mannens död eller änkans och barnets samboende vid tiden för barnets 16-årsdag.

Jag finner icke denna motivering övertygande. I regel bör det inte vara svårare att förebringa utredning om barnets vistelse i makarnas hem vid mannens död eller om änkans och barnets samboende vid tiden för barnets 16-årsdag än vad det är att förebringa utredning om makarnas samboende vid mannens död. Argumentet att man får en vidsträckt retroaktiv verkan är knappast relevant, eftersom man får en i stort sett lika vidsträckt retroaktiv verkan enligt kommitténs förslag. Pensionsrätt kommer ju i båda fallen att föreligga om änkan var minst 36 år vid mannens frånfälle, och det är således endast de förhållandevis få fall där mannen avlidit innan hustrun fyllt 36 år och barn funnits som kan tillkomma. Skillnaden mellan mitt förslag om enhetliga regler och propositionens förslag ligger — om man bortser från dessa förhållandevis fåtaliga fall — enbart i pensionsnivån, nämligen för de fall där mannen avlidit innan hustrun fyllt 50 år och där det funnits barn under 16 år vid tidpunkten för mannens död.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställes,

1. att riksdagen måtte besluta, att även för den som blivit änka före den 1 juli 1960 skall gälla, att rätten till (full eller reducerad) änkepension skall bedömas med utgångspunkt från förhållandet då hon blev änka och alltså inte var beroende av huruvida då befintligt hemmavarande barn sedermera men före den 1 juli 1960 fyllt 16 år; samt

2. att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar.

Stockholm den 25 mars 1960

Eva Karlsson